

*Iš specialiojo charmonto radijo
korespondento interviu su daktaru
Valentinu Pilmanu Nobelio premijos
fizikos srityje paskyrimo proga 19..
metais*

– ...Galimas daiktas, daktare Pilmanai, pirmuoju svarbiu jūsų atradimu reikėtų laikyti vadinamąjį Pilmano radiantą?

– Manau, kad ne. Pilmano radiantas – ne pirmasis, ne svarbus ir, tiesą sakant, ne atradimas. Ir ne visai mano.

– Jūs, daktare, tikriausiai juokaujate. Pilmano radiantas – sąvoka, žinoma kiekvienam moksleiviui.

– Tai manęs nestebina. Pilmano radiantas ir buvo atrastas būtent mokinio. Gaila, aš neatsimenu, kuo jis buvo vardu. Pasižiūrėkite į Stetsono „Lankymo istorijas“ – ten viskas smulkiai papasakota. Pirmasis radiantą atrado mokinytis, pirmą kartą koordinatės spaudoje paskelbė studentas, o pavadino radiantą kažkodėl mano vardu.

– Taip, keistų dalykų kartais būna su tais atradimais. Ar negalėtumėte paaiškinti mūsų klausytojams, daktare Pilmanai...

– Klausykite, bičiuli. Pilmano radiantas – tai visai paprastas daiktas. Įsivaizduokite, kad jūs įsukote didžiulį gaublį ir pradėjote pyškinti į jį revolveriu. Skylės gaublyje suguls kokia nors tolygia kreive. Esmė to, ką jūs vadinate pirmuoju mano atradimu, tėra paprastas faktas: visos šešios Lankymo Zonos išsidėsčiusios mūsų planetos paviršiuje taip, tarytum

kas nors į mūsų Žemę būtų iššovęs šešis kartus iš pistoleto, esančio kažkur ant linijos Žemė–Denebas. Denebas – tai Gulbės žvaigždyno alfa, o dangaus skliauto taškas, iš kurio, taip sakant, buvo šaudyta, ir vadinamas Pilmano radiantu.

– Dėkui jums, daktare. Brangūs charmontiečiai! Pagaliau mums suprantamai išaiškinta, kas yra Pilmano radiantas! Beje, užvakar suėjo lygiai trylika metų nuo Lankymo dienos. Daktare Pilmanai, gal jūs šia proga pasakysite kelis žodžius savo gimtojo miesto žmonėms?

– Kas būtent juos domina? Įsidėmėkite, tuo metu Charmonte manęs nebuvo...

– Tuo labiau įdomu sužinoti, ką jūs pagalvojote, kai jūsų gimtasis miestas tapo kitos planetos supercivilizacijos invazijos objektu...

– Atvirai prisipažinsiu, pirmiausia aš pagalvojau, kad tai antis. Sunku buvo įsivaizduoti, kad mūsų sename mažame Charmonte gali kas nors tokio atsitikti. Rytų Sibiras, Uganda, Pietų Atlantas – dar galima suprasti, bet Charmontas!

– Tačiau jums galų gale teko patikėti.

– Galų gale taip.

– Ir ką gi?

– Man staiga šovė į galvą, kad Charmontas ir likusios penkios Lankymo Zonos... beje, atleiskite, anuomet buvo žinomos tik keturios... kad visos jos išsidėsčiusios labai tolygia kreive. Aš nustačiau koordinatas ir pasiunčiau į „Neičurą“.

– Ir jūsų nė kiek nesujaudino gimtojo miesto likimas?

– Matote, tuo metu aš jau tikėjau Lankymu, bet jokiais būdais negalėjau prisiversti patikėti kupinomis panikos korespondencijomis apie liepsnojančius kvartalus, apie baidykles, pasirinktinai ryjančias senukus ir vaikus, ir apie kruvinus nepažeidžiamų ateivių mūšius su nepaprastai lengvai pažeidžiamais, bet vis tiek labai narsiais karališkųjų tankų daliniais.

– Jūsų tiesa. Atsimenu, mūsų brolis informatorius anuomet daug prikūrė... Tačiau grįžkime prie mokslo. Pilmano radianto atradimas buvo pirmas, tačiau, reikia manyti, nepaskutinis jūsų indėlis į Lankymo pažinimą?

– Pirmas ir paskutinis.

– Tačiau jūs, be abejoj, visą šį laiką įdėmiai sekėte tarptautinius tyrimus Lankymo Zonose...

– Taip... Kartkartėmis vartau „Pranešimus“.

– Jūs turite galvoje „Tarptautinio ne Žemės kultūrų instituto pranešimus“?

– Taip.

– Ir koks, jūsų nuomone, svarbiausias atradimas per visus tuos trylika metų?

– Pats Lankymo faktas.

– Nesupratau?

– Pats Lankymo faktas yra svarbiausias atradimas ne tik per prabėgusius trylika metų, bet ir per visą žmonijos gyvavimo istoriją. Ne taip svarbu, kas buvo tie ateiviai, iš kur jie atvyko, ko atvyko, kodėl taip neilgai pabuvo ir kur dėjosi paskui. Svarbu tai, kad žmonija dabar tvirtai žino: ji nevie niša Visatoje. Bijau, kad ne Žemės kultūrų institutui daugiau niekuomet neteks padaryti fundamentalesnio atradimo.

– Daktare Pilmanai, tai nepaprastai įdomu, bet aš, tiesą sakant, turėjau galvoje technologinio pobūdžio atradimus. Atradimus, kuriuos būtų galima mūsų Žemės mokslui ir technikai. Juk daugelis labai žymių mokslininkų mano, kad Lankymo Zonų radiniai gali pakeisti visą mūsų istorijos vystymąsi.

– N-na, aš nesu šio požiūrio šalininkas. O dėl konkrečių radinių, tai aš ne specialistas.

– Tačiau jau dveji metai esate JTO komisijos konsultantas dėl Lankymo problemų...

– Taip. Bet neturiu jokios sąsajos su ne Žemės kultūrų tyrinėjimu. Komisijoje drauge su kolegomis atstovauju

tarptautinei mokslo visuomenei, kai kalbama apie JTO sprendimų vykdymo kontrolę dėl Lankymo Zonų internacionalizacijos. Apskritai, mes sekame, kad kitų planetų stebuklais, gautais Zonose, disponuotų tik Tarptautinis institutas.

– O argi į tuos stebuklus dar kas nors kėsinaisi?

– Taip.

– Jūs, matyt, turite galvoje stalkerius?

– Aš nežinau, kas tai yra.

– Taip pas mus Charmonte vadinami nutrūktgalviai vaikinai, kurie rizikuodami prasigauna į Zoną ir iš ten velka viską, ką tik jiems pavyksta rasti.

– Suprantu. Ne, tai ne mūsų kompetencija.

– Žinoma! Šituo užsiima policija. Bet būtų įdomu sužinoti, kuo tiesiogiai užsiimate jūs, daktare Pilmanai...

– Medžiagos iš Lankymo Zonų nuolat patenka į neatsakingų asmenų ir organizacijų rankas. Mes nagrinėjame šio proceso rezultatus.

– Ar galėtumėm konkrečiau, daktare?

– Geriau jau pakalbėkime apie meną. Nejaugi klausytojams nėra įdomi mano nuomonė apie nepakartojamąją Gvadi Miuler?

– O... žinoma! Tačiau aš pirmiausia norėčiau užbaigti apie mokslą. O ar jūsų paties, kaip mokslininko, nevilioja pasidomėti kitų planetų stebuklais?

– Kaip jums pasakius... Ko gero, taip.

– Vadinasi, galima tikėtis, kad charmontiečiai vieną gražią dieną išvys jus savo gimtojo miesto gatvėse.

– Visko gali būti.

1

*Redrikas Šuhartas, 23 metų, viengungis,
Tarptautinio ne Žemės kultūrų instituto
Charmonto filialo laborantas*

Išvakarėse stovime mudu su juo saugykloje, jau vakaras, belieka nusimesti specdrabužius ir galima traukti į „Boržčį“ išlenkti taurelę kitą stipresnio. Stoviu aš sau, sieną ramstau: savo darbą baigiau ir jau laikau pasiruošęs cigarete. Žvėriškai norisi rūkyti – dvi valandas nerūkiu, o jis vis kuičiasi su savo geru; vieną seifą prikrovė, užrakino ir užantspaudavo, dabar kitą krauna – ima nuo transporterio tuštines, kiekvieną iš visų pusių apžiūri (o jos, tarp kitko, sunkios, šeši su puse kilogramo) ir šnopusdamas tvarkingai kurdina ant lentynos.

Kiek jau laiko jis su tomis savo tuštinėmis plūkiasi ir, mano supratimu, be jokios naudos žmonijai. Juo dėtas aš jau senų seniausiai būčiau spjovęs ir kuo kitu už tuos pačius pinigus užsiėmęs. Nors, antra vertus, kai pagalvoji, tuštinė iš tikrųjų mįslingas daikčiukas ir kažkoks neperprantamas, ar ką. Daug jų pats sutampiau, o vis tiek kiekvieną kartą, kai matau, negaliu, stebiuosi. Viso labo ji turi tik du kokių penkių milimetrų storio varinius diskus kaip arbatos dubenėlius, ir atstumas tarp tų diskų kokie keturi šimtai milimetrų, ir, be šito atstumo, tarp jų nieko nėra. Visai nieko nėra, tuščia. Ten galima prakišti ranką, galima ir galvą, jeigu iš nuostabos visai pakvaišai, tuštuma ir tuštuma – vien oras. Ir vis dėlto

tarp jų, žinoma, kažko esama, kaip aš suprantu, kažkokios jėgos, nes nei prispausti tų diskų vieno prie kito, nei atitraukti jų dar niekam nėra pavykę.

Ne, vyručiai, sunku tą daikčiuką aprašyti, jeigu jo nesi matęs, jis atrodo labai paprastas, ypač kai išžiūri ir pagaliau patiki savo akimis. Tai tas pat kaip kam nors nupasakoti stiklinę arba, neduok dieve, taurelę: tik pirštus judini ir velniuojies iš visiško bejėgiškumo. Gerai, tarsime, kad jūs viską supratote, o jeigu kas nesuprato, pasiimkite instituto „Pranešimus“ – ten kiekviename leidime yra straipsnių apie tas tuštines su nuotraukomis...

Apskritai Kirilas plūkiasi su tom tuštinėm jau beveik metus. Aš pas jį nuo pat pradžios, bet iki šiol gerai nesuprantu, ko jis iš jų nori, tiesą sakant, nelabai ir stengiuosi suprasti. Tegul pirma jis pats supras, pats išsiaiškina, tada galbūt jo pasiklausysiu. O kol kas man aišku viena: jam reikia trūks plyš kurią nors tuštinę sunaikinti, rūgštimis ją suėsdinti, presu sutolti, išlydyti krosnyje. Ir šit tada jam pasidarys viskas aišku, susilauks jis garbės ir liaupsių, ir viso pasaulio mokslininkai net krūptelės iš pasitenkinimo. Bet kol kas, kaip aš suprantu, iki to dar labai toli. Nieko kol kas jis dar nepasiekė, tik visiškai nusikamavo, kažkoks pilkas pasidarė, tylesnis, ir jo akys tapo kaip sergančio šuns, net ašaroja. Būtų kas nors kitas jo vietoje, prigrirdyčiau kaip pėdą, nuvesčiau pas gerą mergiškį, kad palinksmintų, iš ryto vėl prigrirdyčiau ir vėl pas mergiškį, pas kitą, ir pasidarytų jis man per kokią savaitę kaip naujutėlis – ausimis karpytų uodegą pakėlęs. Tiktai kad Kirilui šitie vaisitai netinka, neverta nė siūlyti, ne tos jis veislės.

Stovime, vadinasi, mudu su juo saugykloje, žiūriu į jį, kas iš jo liko, kokios jo akys įkritisios, ir nemoku apsaakyti, kaip man jo gaila. Ir tada aš ryžausi. Tai yra net ne pats ryžausi, o tarytum kas mane už liežuvio būtų patraukęs:

– Klausyk, – sakau, – Kirilai...

O jis kaip tik stovi, svarsčioja rankose paskutinę tuštinę ir, rodos, kad įmanytų, pats į ją įlįstų.

– Klausyk, – sakau, – Kirilai. O jeigu turėtum pilną tuštinę, a?

– Pilną tuštinę? – paklausia jis ir suraukia antakius, tarytum būčiau nesuprantamai prakalbęs.

– Na žinoma, – sakau. – Tuos savo hidromagnetinius spąstus, kaip čia jie... objektas septyniasdešimt septyni bė. Tik viduje su mėšlu, melsvoku.

Matau, jau šiek tiek ima suprasti. Pakėlė jis į mane akis, prisimerkė, ir kažkur už šuniškų ašarų nušvito jam protas, kaip pats mėgsta sakyti.

– Palauk, – sako jis. – Pilną? Štai toks pat daikčiukas, tik pilnas?

– Na taip.

– Kur?

Išgijo Kirilas. Ausimis tik karmo, uodegą pakėlė.

– Eime, – sakau, – parūkysime.

Jis greitai įbruko tuštinę į seifą, užtrenkė dureles, užrakino per tris su puse apsisukimo, ir leidomės mudu atgal į laboratoriją. Už tuščią tuštinę Ernestas duoda keturis šimtus monetų grynais, o už pilną aš jam, brangučiui, visą jo pagonišką kraują išgerčiau, tačiau – norit tikėkite, norit ne, – o aš apie tai net nepagalvojau, nes Kirilas iškart atgijo, vėl pasidarė kaip styga, net skamba visas ir laiptais per keturias pakopas šokčioja, užsirūkyti žmogui neleidžia. Apskritai aš viską jam papasakojau, ir kokias ji, ir kur guli, ir kaip lengviau prie jos nusigauti. Jis tuojau pat išsitraukė žemėlapi, susirado tą garažą, pirštu jį primygo ir, pažvelgęs į mane, aišku, iš karto perprato, ir ko čia neperprasti...

– Štai koks tu! – sako jis ir šypsosi. – Na ką gi, reikia eiti. Iš pat ryto. Devintą užsakysiu leidimą ir kaliošą, o dešimtą išvažiuosime. Sutinki?

– Sutinku, – sakau. – O kas trečias?

– O kam mums trečias?

– Ė, ne, – sakau. – Čia tau ne piknikas su panelėmis. O jeigu tau kas nors atsitiks? Zona, – sakau. – Tvarkos reikia.

Jis šyptelėjo, patraukė pečiaus.

– Kaip nori. Tu geriau išmanai.

Kur neišmanysi! Žinoma, jis taip iš kilnumo, dėl manęs stengiasi: trečias nereikalingas, nubėgtume abu, ir būtų tylu ramu, nė šuo nesulotų. Tik aš žinau, tie iš instituto po du į Zoną nevaikšto. Jų tokia tvarka: du dirba, o trečias žiūri ir, kai jo paskui paklausia, papasakoja.

– Aš pats tai kviesčiau Ostiną, – sako Kirilas. – Bet tu jo tikriausiai nenorėsi. O gal nieko?

– Ne, – sakau. – Tik ne Ostiną. Ostiną tu kitąsyk pasi-kviesi.

Ostinas neblogas vaikas, drąsos ir bailumo turi po lygiai, tik jis, mano supratimu, jau pasmerktas. Kirilui šito nepaiškinsi, bet aš tai matau: įsikalė žmogus, kad jau iki galo perpratęs ir pažįstas Zoną, vadinasi, greitai užvers kanopas. Ir prašom. Tiktai be manęs...

– Na gerai, – sako Kirilas. – O Tenderis?

Tenderis – antras jo laborantas. Nieko vyrukas, ramus.

– Per senas, – sakau aš. – Ir vaikų turi...

– Nieko. Zonoje jis jau yra buvęs.

– Gerai, – sakau. – Tegul bus Tenderis.

Jis liko sėdėti prie žemėlapio, o aš nuskuodžiau tiesiai į „Boržčį“, nes ėsti norėjosi ir gerklė perdžiūvo.

Ateinu kitą dieną, rytą kaip visada devintą valandą, paduodu leidimą, o kontrolinėje budi tasai ilgšis seržantas, kurį aš praėjusiais metais aptalžiau, kai jis ėmė kibti prie įkaušusio Hugės.

– Sveikas, – jis man sako. – Tavęs, – sako, – Rudi, po visą institutą ieško...